

sosiaalisiin suhteisiin ja edelleen yksilön ulkopuolella oleviin konkreettisiin olosuhteisiin. Tämän mallin mukaan toimittaessa juomisen syyt pyritään mahdollisuuksien mukaan poistamaan itse oireen käydessä tarpeettomaksi. Toimenpidesovellukset muodostuvat luonnollisesti hyvin vaihteleviksi sen mukaan, nähdäänkö syyt voittopuolisesti yksilön sisällä vai hänen ulkopuolellaan ja missä määrin hänen katsotaan olevan itse vastuussa niiden synnystä ja poistamisesta.

Kompensatorinen malli pyrkii antamaan vastauksen kysymykseen: mitä viinan tilalle? Syiden ja oireen sijasta yritetään keskittyä juomiselle vaihtoehtojen harrastusten ja elämäntapojen kehittämiseen. Supistuneen ja alkoholikeskeisen elämäntapojen laajentaminen, monipuolistaminen ja saattaminen päihteiden käytöstä riippumattomaksi on tämän toimintamallin keskeinen ajatus. Pyrkimyksenä voi olla sosiaalisen kentän laajentaminen, uusien merkittävien elämysten kokeminen, toimintojen ja elämäntaitojen kehittäminen. Ilmaisulliset, luovat ja toiminnalliset hoitomuodot edustavat puhtaimmillaan kompensatorista lähestymistapaa.

Ilkka Halonen

Alkoholin ja psyykenlääkkeiden kulutuksen suhteista

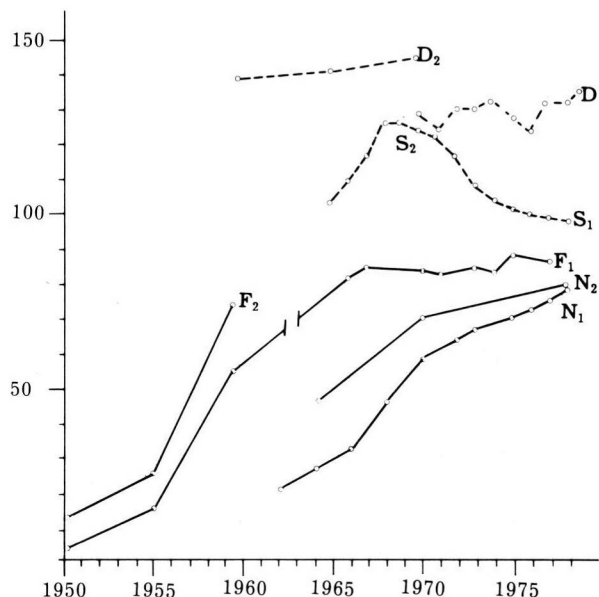
Pohjoismaainen tutkijaryhmä (Bruun & al. 1982) on eritellyt psyykenlääkkeiden kulutuksen kehitystä ja päätyntynyt suositukseen, jonka mukaan kulutuksen tasoa olisi pyrittävä laskemaan. Kommenteissa on esitetty väittämiä siitä, mitä tapahtuisi, jos suositusta menestyksellisesti noudatettaisiin. Juhana Idänpään-Heikkilä, lääkintöhallituksen keskeisiä lääkekontrollin virkamiehiä, on suullisesti useaan otteeseen otaksunut, että psyykenlääkkeiden kulutuksen lasku saattaisi aiheuttaa alkoholin kulutuksen nousua. Suomen lääkirlehdien päätoimittaja Ilkka Vartiomaara toistaa Helsingin Sanomissa (5. 5. 82) tämän oletuksen miltei tieteellisenä totuutena. Ruotsin lääketeollisuusyhdistyksen puheenjohtaja Lars Werkö kritisoi suositusta Svenska Läkartidningenissä (14/1982) ja jatkaa, että ihmisen on riskittömämpää käyttää arkipäivän huoliin Valiumia tai Libriumia¹ kuin alkoholia. Kaikki kolme siis suhtautuvat varauksellisesti psyykenlääkkeiden kulutustason alentamispolitiikkaan; vain Werkö virittää keskustelua myös käyttötarkoituksesta.

¹Paljon käytettyjä bentsodiatsepiinien ryhmään kuuluvia psyykenlääkkeitä.

Ensinnäkin Pohjoismaissa alkoholin ja psyykenlääkkeiden kulutuskäyrien välillä ei puheena olevana ajanjaksona (lähinnä 1960-luvulta vuoteen 1977) ole negatiivista korrelaatiota (kuviot 1 ja 2). Väittämää ei siis tue kokemusperäinen tieto. Oletamus on vähintäänkin outo, kun ottaa huomioon, että valtaosa alkoholin käytöstä tapahtuu sosiaalisissa tilanteissa, kun taas lääkkeiden käyttö on yksityistä. Tämä ei tietenkään estä sitä, etteikö joissakin alaryhmissä voisi tapahtua siirtymiä psyykenlääkkeistä alkoholiin. Yleiskehitys lienee kuitenkin ollut se, että psyykenlääkkeitä on ryhdytty käyttämään alkoholin ohella: alkoholin kulutuksen nousu 1950- ja 1960-luvulla on pientä verrattuna psyykenlääkkeiden valtavaan kulutuksen nousuun.

Toiseksi tuntuvat Werkö ja edellä mainitut suomalaiset olevan eri kannalla psyykenlääkkeiden käyttötarkoituksesta. Psyykenlääkkeitähän ei saa kuin lääkärin reseptillä, ja siksi suomalaiset usein tähdentävät, että muu kuin lääkinnällinen käyttö

Kuvio 1. Psyykenlääkkeiden kulutus Pohjoismaissa laskettuna DDD:nä tuhatta asukasta ja päivää kohti

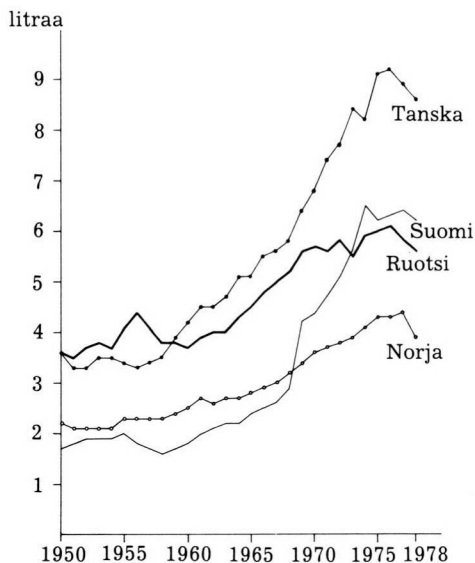

D = Tanska, F = Suomi, N = Norja, S = Ruotsi

Käyrät F₂ ja N₂ sisältävät sellaista apteekkituotantoa, jota ei ole käyriä F₁ ja N₁ otettu huomioon. Käyrä D₂ perustuu Tanskan lääkintöhallituksen keräämiin tietoihin.

Lähde: Bruun & al. 1982, 101; samassa lähteessä määritellään myös käytetyt käsitteet.

Kuvio 2. Alkoholin kulutus Pohjoismaissa vuosina 1950—1978, litraa absoluuttista alkoholia asukasta kohti

Lähde: 1950—1972 International statistics on alcoholic beverages; 1973—1978 Nordisk alkoholstatistik.

on väärinkäyttöä. Siten Vartiovaaran edeltäjä Tapani Kosonen kirjoitti aikoinaan Helsingin Sanomissa (16. 3. 69): "... eikä yksikään lääkäri suosittele potilailleen vastaanotollaan tai julkisesti tarpeetonta lääkkeiden käyttöä..." Toki voidaan määritellä lääkärin jokainen päätös "lääketieteelliseksi", mutta tällainen ajatus vie siihen loogiseen johtopäätökseen, ettei lääkäri voikaan tehdä muunlaisia päätöksiä. Tällainen ajattelu vie siis mahdolltomuuksiin. Kirjallisuus onkin täynnä esimerkkejä, jotka tukevat Werkön toteamusta, että psyykenlääkkeitä määrätään arkihuoliin. Uudet tutkimukset vahvistavat tämän: R. Cooperstock ja J. Hill (1982) osoittavat, että bentsodiatsepiinejä käytetään, jotta tulisi paremmin toimeen kanssaihminen ja perheen kanssa ja jotta stressi ja työhuolet unohtuisivat.

Pitkään katsottiin, etteivät bentsodiatsepiinit aiheuta riippuvuutta. Nyt on yleisesti hyväksytty, että riski on melkoinen. On myös ryhdytty suhtautumaan yhä varauksellisemmin bentsodiatsepiinien pitkäaikaiskäyttöön, koska lääkinnällinen hyöty monesti vähenee ja koska pitkäaikaiskäytön riskeistä ei tiedetä riittävästi. On myös osoitettu, että esimerkiksi Torontossa bentsodiatsepiinejä on salakaupassa, mikä merkitsee niiden väärinkäyttöä.

Kun tämä on tilanne, joutuu ihmettelemään, mi-

ten valtiollisen lääkekontrollin, lääkärikunnan ja teollisuuden edustajat ovat kaikki torjuneet ajatuksen psyykenlääkkeiden kulutustason alentamisesta. Ja erityisen outoa on, että kaikkien kolmen käsitys perustuu samaan erheelliseen väittämään. Käyttötarkoituksenkaan osalta ei haluta tilanteen tarkistamista; Werkö on siihen tyytyväinen, ja suomalaiset kieltäytyvät tunnustamasta sitä, minkä Werkö myöntää. Kysymys alkoholin ja psyykenlääkkeiden käytön suhteista on vakava, joten olisi hyödyllistä saada lisänäkökohtia niiltä tahoilta, joihin olen edellä viitannut.

Kirjallisuus

Bruun, Kettil & Bomann-Larsen, Petter & Fal-kum, Eivind & Hansen, Ebba Holme & Hemminki, Elina & Jacobsen, Knut Dahl & Jensen, Thor Øi-vind & Koskikallio, Ilpo & Lilja, John & Pesonen, Terttu: Läkemedelsfrågan i Norden i ljuset av psy-kofarmakakontrollen. Stockholm 1982

Cooperstock, R. & Hill, J.: The effects of tranquil-ization: Benzodiazepine use in Canada. The minis-ter of National Health and Welfare 1982

International statistics on alcoholic beverages. Production, trade and consumption 1950—1972. The Finnish Foundation for Alcohol Studies. Volu-me 27. Forssa 1977

Nordisk alkoholstatistik 1973—1978.

Kettil Bruun

Informaatio vai arvo?

Pekka Kuusi on teoksessaan "Tämä ihmisen maailma" ottanut käsiteltäväkseen vaikean ja ih-mistä kautta aikojen askarruttaneen ongelman: mi-ten selviytyä tässä maailmassa, yksilönä ja lajina. Hän tarjoaa ratkaisuksi ihmisen biologiseen infor-maatiotoimintaan perustuvan "eloonjäämisopin", joka auttaa ihmistä selviytymään evoluutiossa. Keinoksi hän tarjoaa tiedon, informaation, kasvat-tamisen. Ongelma on ajankohtainen ja tarkoitus hyvä. Keinot ongelman ratkaisemiseksi ovat yhteis-kuntatieteilijän ja vastaavat tekijän koulutusta. Tästä syystä voinee ymmärtää, että biologisen ja fysiologisen aineksen käsittely jää yksipuoliseksi. Tämä on, kirjan aiheen ajankohtaisuuden huomi-oon ottaen, anteeksiannettavaa. Toisaalta puutetta ei silti pidä jättää huomiotta — siltä varalta, että valintoja ihmisen tulevaisuuden suhteen tehtäisiin teoksessa esitetyn ihmiskäsityksen pohjalta.

Teos jakautuu kolmeen hyvin rajattuun osaan, joista ensimmäinen tuo esiin tekijän biologisen pe-